

ધોરણ : ૬

સામાજિક વિજ્ઞાન

પાઠ : ૧૫ સરકાર

સ્વાધ્યાત્મ

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચેના પ્રશ્નોનાં ઉત્તર આપો.

(1) સરકારની જરૂર શા માટે છે ?

- ❖ (1) દરેક દેશને જુદા જુદા નિર્ણયો લેવા માટે તેમજ એ નિર્ણયોનો અમલ કરવા માટે સરકારની જરૂર છે.
- ❖ (2) દરેક દેશમાં બંધારણ અનુસાર કાયદા બનાવવા, તેમને અમલમાં મૂકવા તેમજ તેમાં સુધારા કરવા સરકારની જરૂર છે.

- ❖(3) સરકારે બનાવેલા કાયદા અને નિયમો દેશના બધા લોકોને સમાન રીતે લાગુ પાડવા માટે સરકાર જરૂરી છે.
- ❖(4) લોકશાહીમાં લોકોની ઈચ્છા મુજબ વહીવટ ચલાવવા સરકારની જરૂર પડે છે. સરકાર જ લોકકલ્યાણનાં કાર્યો કરે છે.
- ❖ આમ, દેશમાં શાંતિ, કાયદો અને વ્યવસ્થા જળવવા માટે તેમજ દેશની પ્રગતિ માટે સરકારની જરૂર છે.

(2) સરકારના મુખ્ય પ્રકાર કેટલા અને કયા-કયા છે ?

- ❖ સરકારના મુખ્ય ત્રણ પ્રકાર છે : (1) લોકશાહી સરકાર,
(2) સામ્યવાદી સરકાર અને (3) રાજશાહી સરકાર.

(3) દુનિયામાં સરકારના મુખ્યત્વે કેટલા પ્રકાર જોવા મળે છે ?

- ❖ દુનિયામાં સરકારના મુખ્યત્વે ચાર પ્રકાર જોવા મળે છે :
(1) લોકશાહી સરકાર, (2) સામ્યવાદી સરકાર, (3) સરમુખત્યારશાહી સરકાર અને (4) રાજશાહી સરકાર.

(4) આપણા દેશમાં કયા પ્રકારની શાસનવ્યવસ્થા જોવા મળે છે ?

❖ આપણા દેશમાં સંસદીય લોકશાહી શાસનવ્યવસ્થા જોવા મળે છે.

પ્રશ્ન : 2 યોગ્ય જોડકાં જોડો.

અ

- (1) રાજ્ય સરકાર
- (2) સ્થાનિક સરકાર
- (3) રાષ્ટ્રીય સરકાર
- (4) રાજશાહી સરકાર

બુ

- (1) એક જ વ્યક્તિ શાસન કરે છે.
- (2) સમગ્ર દેશમાં કાર્યભાર સાંભળે છે.
- (3) ગામ કે શહેર માટે કાર્યભાર સાંભળે છે.
- (4) સમગ્ર રાજ્યમાં કાર્યભાર સાંભળે છે.

પ્રશ્ન : ૩ યોગ્ય કારણ આપો.

(૧) લોકશાહીમાં લોકોને કેન્દ્રસ્�ાને મનાય છે.

❖ અભ્રાહમ લિંકને લોકશાહીની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે આપી છે :
લોકશાહી સરકાર એટલે લોકોનું, લોકો માટેનું અને લોકો વડે ચાલતું
તંત્ર. (**Government of the people, for the people and by the
people.**) લોકશાહીમાં લોકો મતદાન દ્વારા પોતાના પ્રતિનિધિઓ ચૂંટે
છે. એ પ્રતિનિધિઓમાંથી દેશના વહીવટ માટે સરકારની રચના
કરવામાં આવે છે.

એ સરકારે લોકોની ઈચ્છા (લોકમત) અનુસાર દેશનો વહીવટ કરવો
પડે છે. જો, સરકાર લોકોની ઈચ્છા મુજબ વહીવટ કરતી નથી તો
લોકો આગામી ચુંટણીમાં તેને ફરીથી દેશનો વહીવટ સોંપતી નથી.
આમ, લોકશાહીમાં સરકારની રચનામાં લોકોનું જ સાર્વભૌમત્વ
હોવાથી કહી શકાય કે, લોકશાહીમાં લોકોને કેન્દ્રસ્થાને મનાય છે.

(2) લોકોના અધિકારો રાજશાહીમાં જળવાતા નથી.

❖ રાજશાહીમાં વ્યક્તિકેન્દ્રી શાસન હોય છે. તેમાં રાજનું પદ
વારસાગત હોય છે. રાજશાહીમાં લોકોને પોતાનો શાસક ચૂંટવાનો
અધિકાર હોતો નથી. રાજશાહીમાં સર્વ સત્તા રાજના હાથમાં હોય
છે. તેમાં રાજની છચ્છા એ જ કાયદો હોય છે. રાજએ લીધેલા
નિર્ણયો આખરી ગણાય છે. તેથી રાજશાહીમાં લોકોના અધિકારો
જળવાતા નથી.

(3) સરકાર કાયદામાં ફેરફાર કરે છે.

❖ લોકશાહીમાં દેશના વહીવટ માટે લોકોએ ચુંટેલા પ્રતિનિધિઓમાંથી સરકારની રચના થાય છે. સરકાર બંધારણને કેન્દ્રમાં રાખીને, લોકોની ઇચ્છા-લોકમત-અનુસાર લોકહિત માટે જરૂરી કાયદા ઘડે છે. લોકશાહીમાં જો લોકમત બદલાય તો સરકારે ઘડેલા કાયદામાં, સરકારે અમલમાં મૂકેલા કાયદામાં ફેરફાર કરવા પડે છે. લોકશાહીમાં સરકાર કાયદામાં ફેરફાર કરવાની સત્તા ધરાવે છે. આથી સરકાર કાયદામાં ફેરફાર કરે છે.

પ્રશ્ન : 4 નીચેના વિધાનો ખરાં છે કે ખોટાં તે જણાવો.

(1) લોકશાહીમાં લોકોના હથમાં સત્તા છે.

(2) રાજશાહી શાસક ચુંટણી વગર પસંદ થાય છે.

(3) અદાલત સરકારને વિવિધ મુદ્દાઓ માટે સૂચન કે આદેશ કરી શકે છે.

Thanks

For watching